

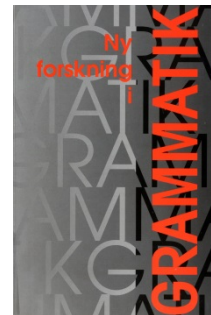
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Pronominalisering med *en* fra franske nominalsyntagmer.
Analyse og perspektiver

Forfatter: Mads Jønsson

Kilde: Ny Forskning i Grammatik 15, 2008, s. 95-112

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2008

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Pronominalisering med *en* fra franske nominalsyntaxmer. Analyse og perspektiver

Mads Jønsson

Indledning

De franske nominalsyntaxmers struktur følger generelt set en 'default'-struktur hvor der for det første gør sig en umarkeret rækkefølge gældende for attributiverne i syntagmet, og hvor der for det andet gælder det princip at syntagmets led står samlet. Pronominaliseringsoperationer, altså repræsentation af et led fra nominalsyntaxmet i et proklitisk pronomen, er en af de tydeligst systematiske undtagelser til de principper, og det er især pronominalisering af størrelser indledt med *de* der er interessante i denne forbindelse, ikke mindst pga. deres semantiske diversitet (jf. Pinchon 1972: 89). I denne artikel vil jeg se på pronominalisering med *en*, både i forhold til hvilken struktur et syntagma hvori der indgår pronominalisering, kan siges at have, og i forhold til nogle videre overvejelser angående perspektiver og konsekvenser af den analyse jeg vil foreslå. Jeg vil først præcisere hvilke typer pronominalisering med *en* jeg vil beskæftige mig med, og dernæst præsentere nogle overordnede restriktioner og principper angående pronominalisering, inden jeg fortsætter til selve behandlingen af *en*-pronominaliseringerne. I afsnit 2 præsenterer jeg de pronominaliseringstyper hvor *en* repræsenterer den leksikalske kerne i nominalsyntaxmet og i den forbindelse foreslår jeg en analyse af disse pronominaliseringer, og efterfølgende vil jeg undersøge forskelle og ligheder mellem typerne. Det forekommer sandsynligt at de pronominaliseringer hvor *en* repræsenterer syntagmets leksikalske kerne, grundlæggende må have en del til fælles, hvilket jeg vil se på i afsnit 3, hvor jeg også undersøger grænsefladen mellem de to typer.

1. Pronominalisering fra nominalsyntaxmet

Det er især i forbindelse med de forskellige kategorier af *genitiver* at pronominalisering er interessant i nominalsyntaxmerne, eftersom særligt valensled til deverbale og relationelle substantiver kan udtrykkes pronominel (se fx Herslund (red.) 1996), og possessive genitiver naturligvis også lader sig pronominalisere med possessive pronomener. Den semantiske status for attributive præpositionssyntaxmer indledt med *de*, som ofte repræsenterer attributiver med værdi af possessor eller komplement, gør at disse har særlig tilbøjelighed til at lade sig pronominalisere, naturligvis på den generelle betingelse for pronominalisering at referenten for *de*-syntaxmet er kendt:

- (1) L'ordinateur de Michel → **Son** ordinateur
- (2) La conquête de l'Irak par les Américains → **Sa** conquête par les Américains
- (3) Le frère de Louise est malade → **Son** frère est malade

Der er dog en række attributivtyper der ikke lader sig pronominalisere overhovedet – fx kan præpositionssyntaxmer med værdi af adjektiv af typen illustreret i (4) ikke skilles fra kernen ved pronominalisering, ligesom forskellige typer af substantivforbindelser heller ikke lader sig splitte op, som det kan ses i (5) – (7):

- (4) J'ai rencontré une femme d'une beauté incroyable → *(pronominalisering umulig)
- (5) La ville de Paris → ***Sa** ville / *Paris, j'**en** ai vu la ville
- (6) Ce fripon de valet → ***Son** fripon / *Mon valet, j'**en** vois souvent le fripon
- (7) Un chien de berger → ***Son** chien / Berger, j'**en** ai été mordu par un chien

Mulighederne og restriktionerne for pronominalisering er omtrent ens mellem de forskellige pronomener der kan repræsentere attributiver indledt med *de* – dvs. de bundne possessive pronomener, relativpronominet *dont*, og *en*. Der går således en grundlæggende skillelinje mellem de attributiver der lader sig pronominalisere, og dem der ikke gør.

Både relativpronominet *dont* og det klitiske pronomen *en* kan repræsentere et pronominalisabelt attributivt præpositionssyntagma¹ indledt med *de*:

- (8) J'ai vu le chien de ma voisine → Ma voisine, **dont** j'ai vu le *chien*
 (9) – Eh, bien, reprit Homais, il faudrait **en** faire l'*analyse* (Madame Bovary)
 (10) Je supporte le violettes seules; l'*odeur* m'**en** calme plutôt (Zola, cit. Togeby)

Hvad angår de ledfunktioner i sætningen fra hvilke der hyppigst pronominaliseres, gør der sig nogle tendenser gældende, fx pronominaliseres særlig hyppigt et led fra et nominalsyntaxme som udfylder ledfunktionen objekt, jf. (9), og hvor attributivet ved attributivpronominalisering med *en* flyttes frem på den proklitiske plads, kan nominalsyntaxmets leksikalske kerne (markeret med kursivskrift i eksemplerne) blive stående på objektets oprindelige plads. Der dannes altså et **diskontinuert nominalsyntaxme**. Foruden objekter, kan der også pronominaliseres fra subjekter, jf. (10), og med de øvrige typer *en*-pronominalisering vi skal se på nedenfor, er det også muligt at pronominalisere fra fx subjektspredikativ (*C'en est un*).

Udover de generelle restriktioner har *dont* og *en* yderligere den restriktion at de ikke kan repræsentere et præpositionssyntagma der selv indgår i en styrelse, jf. (11) og (12). Derudover skal det led der pronominaliseres fra med *en*, kunne knyttes til sit eget verbal som vist i (13), jf. Pedersen et al. (1980: 211).

- (11) On a habité dans la maison de ma tante → *Ma tante, **dont** on a habité dans la maison
 (12) Je me suis servi de la maison de ma tante → *Ma tante, je m'**en** suis servi de la maison
 (13) Quand on parle du loup, on en voit la queue / *Le loup_i, **en**, regarde la queue_i

1. Derudover kan både *dont* og *en* fungere som sætningsled, og for *ens* vedkommende findes pronominet også i en række faste konstruktioner, hvor dets funktion er mere usikker (jf. Togeby 1982: 353ff., Pinchon 1972: 116ff.). Disse funktioner skal vi dog ikke beskæftige os med her.

Udover de nævnte restriktioner synes der at være nogle yderligere på brugen af *en* som er interessante for det vi i det følgende skal se på. Der er således noget der tyder på at *en* giver et stærkere signal end de øvrige pronominaliseringer om at det udtrykker et semantisk determineret komplement fra nominalsyntaxen. Dette kan bl.a. ses af følgende alternationer:

- (1a) J'ai croisé Michel, un vieil ami **dont** j'ai volé l'ordinateur
 (1b) Je connais bien Michel ! *J'**en** ai volé l'ordinateur l'autre jour

Foruden de enkle eksempler, hvor det tydeligvis er substantivets semantik, der afgør forskellen i acceptabilitet – *ordinateur* styrer ikke noget præpositionelt valensled, derfor er pronominalisering med *en* udelukket – forekommer også nogle mere semantisk komplekse forskelle mellem attributivpronominalisering med *en* og *dont*, nemlig i forbindelse med det Togeby (1982: 508ff.) kalder 'dobbelte konstruktioner' med *dont*, hvor restriktioner angående reglen om at *dont* ikke kan repræsentere et præpositionssyntaxeme der selv indgår i en styrelse, og angående *donts* eneret på at repræsentere sin antecedent, kan tilsidesættes som vist i (14) og (15).

- (14) Ce garçon, **dont**_{ij} l'*énergie*_i se lisait dans les yeux_j
 (15) La haine **dont**_{ij} l'*ancienneté*_i n'a pas diminué la violence_j

Mulighederne for tilsvarende dobbelte konstruktioner med *en* synes at afhænge af valensforholdene for de to substantiver der indgår i forbindelsen². Således er sætningerne fra (14) og (15) forskellige i forhold til acceptabilitet af pronominalisering med *en*, sandsynligvis fordi *énergie* ikke har en tydelig nok valensrelation til det attributiv der udtrykkes i *en*.

- (14a) *Ce garçon (...) L'*énergie*_i s'*en*_{ij} lisait dans les yeux_j
 (15a) La haine (...) L'*ancienneté*_i n'*en*_{ij} a pas diminué la violence_j

2. Jeg skylder her at gøre opmærksom på, at mine informanter ikke nødvendigvis har forstået (15a) sådan som indekseringen angiver, men de har angivet acceptabilitet for strukturen, og således bedømt grammatikaliteten af *ens* tilstedeværelse i eksempler af typen illustreret i (14a) og (15a).

Principperne er således grundlæggende de samme for de forskellige typer af attributivpronominalisering som for repræsentation af et led fra substantivets valensstruktur i nominalsyntaxmets determinativ, jf. (2), men signalet om semantisk determination synes stærkere i forbindelse med *en*, hvorfor bl.a. Togeby (1982) og Kupferman (1996) taler om *en* som den tydeligste markering af **genitiv**. Den analyse jeg i det følgende vil foreslå af strukturer hvor *en* repræsenterer nominalsyntaxmets leksikalske indhold, skal altså forstås i lyset af pronominets betydning af noget fundamentalt set underordnet.

2. Nominal pronominalisering med *en*

Ved siden af sin funktion som pronominel repræsentation af et attributiv har *en* en anvendelse hvor det dels kan repræsentere den leksikalske kerne fra substantivsyntaxmet (16), eller hele nominalsyntaxmet (17). Dette afsnit handler om disse to pronominaliseringstyper, idet jeg her vil undersøge deres syntaktiske struktur og foreslå en analyse af de to typer.

(16) Tu as lu des livres ? J'**en** ai lu *beaucoup* (→ J'ai lu beaucoup de livres)

(17) Tu as des cigarettes ? Oui, j'**en** ai (→ J'ai des cigarettes)

Nominalsyntaxme skal i denne sammenhæng opfattes som den referentielle enhed bestående af et referenceskabende pronominel element (i princippet et determinativ) og et nominalt indholdselement, der udgøres af et substantivsyntaxme bestående af en leksikalsk kerne og evt. tilknyttede led (attributiver).

Fællesbetegnelsen *nominal pronominalisering* betyder således at pronominaliseringen griber ind i nominalsyntaxmets nominale komponent³ i begge tilfælde, og *en* fungerer her som en *leksikalsk anafor* (jf. Riegel et al. 1994: 611), hvilket vil sige at det viderefører den leksikalske kategori, men ikke referencen, fra et forudgående nominaludtryk, og

3. Den del, jeg her har kaldt *substantivsyntaxmet* – den nominale komponent af nominalsyntaxmet – betegnes andre steder som *Nom expansé* (Riegel et al. 1994), *Groupe nominal* (Wilmet 1997) eller *N'* (generativ teori, fx Rowlett 2007).

dermed bidrager til sætningen med et leksikalsk indhold (jf. Wilmet 1997: 268). Pinchon (1972: 48) beskriver dette som *anaphore divergente*, dvs. divergens er mulig mellem anaforen og dens antecedent i en eller flere grammatiske kategorier, sådan som det er demonstreret i (18), hvor kun den leksikalske kategori føres videre:

- (18) Marie a trois *enfants*, et sa sœur **en** a deux (cit. Lagae 2001: 222)

Det at pronominaliseringen angår nominalsyntagmets nominale komponent, samt *ens* funktion af leksikalsk anafor, er således fælles for de to typer illustreret i (16) og (17), men i det følgende vil jeg, modsat fx Lagae (1994), behandle dem hver for sig, idet kun en del af nominalsyntagmet pronominaliseres i (16), hvorfor jeg vil betegne den type som *partiel nominal pronominalisering*, medens hele nominalsyntagmet pronominaliseres i (17), og jeg betegner derfor den type som *integral nominal pronominalisering*.

2.1. Partiel pronominalisering

Pronominaliserede strukturer som (16) illustrerer muligheden for kun at pronominalisere et substantivsyntagmes leksikalske kerne, og således lade et determinerende element, typisk et mængdeudtryk, stå tilbage på nominalsyntagmets syntaktiske kerneplads. Som vist i (16) kan pronominet repræsentere den leksikalske kerne alene, eller det kan repræsentere hele substantivsyntagmet:

- (19) J'ai beaucoup de *maladies infectieuses* → J'**en** ai beaucoup

Som det kan ses af (19), analyseres mængdeudtryk som *beaucoup* efterfulgt af præpositionen *de* bedst som determinativ i nominalsyntagmet, hvor det følgende nominale element indtager den leksikalske kernefunktion (jf. bl.a. Wilmet 1997, Riegel et al. 1994, samt bemærkninger hos Kongsdal Jensen et al. 1999). Dette står i modsætning til tidligere analyser af en sådan struktur, hvor der enten tales om et syntagma med *beaucoup* som egentlig kerne der knytter attributive led til sig (fx Pedersen et al. 1980: 211), eller 'reduktion af delingsartiklen' i forbindelse med mængdeudtryk (Pedersen et al. 1980, Togeby 1982).

(19) viser at mængdeudtrykket har kerne-lignende egenskaber, idet den ved pronominaliseringen indtager samme plads i sætningen som kernen fra en partitiv genitiv struktur:

(20) J'ai lu *la moitié* du livre → J'**en** ai lu *la moitié*

Strukturen der fremkommer ved den partielle nominale pronominalisering, illustrerer således determinativets status som det syntaktisk vigtigste i nominalsyntaxtagmet (jf. Herslund (red.) 1999), eftersom den referenceskabende komponent ikke på samme måde kan klitiseres uden for syntagmet. Syntaktisk er determinativet nominalsyntaxtagmets omdrejningspunkt, og *en* repræsenterer i den pronominaliserede struktur således et underordnet led til kernen, som udgøres af mængdeudtrykket. Strukturen der fremkommer ved den partielle nominale pronominalisering, viser således både systematisk diskontinuitet i nominalsyntaxtagmet og at det element der indeholder syntagmets leksikalske indhold, ikke er den syntaktiske kerne.

Selve mængdeudtrykket har således i denne pronominaliserede struktur selv en pronominel funktion – uanset om det i sig selv består af et pronomen, eller det er et adverbium⁴. Som kerne i nominalsyntaxtagmet fungerer det på samme måde som et indefinit pronomen, og ligesom det er tilfældet med indefinitte pronominer, kan det kun knytte indirekte attributiver til sig:

(21) Il y avait un détail bizarre → Il y **en** avait *un* *de* *bizarre*

I (21) kommer det determinativ der til venstre for pilen er den bundne ubestemte artikel *un* altså til at fungere som det indefinitte pronomen

4. De omtalte mængdeudtryk kan bestå af en række konstituenttyper, fx adjektivet *plein*, adverbiet *beaucoup*, flere indefinitte pronominer, nægtelsesord, osv., men i denne forbindelse er det altså anvendelsen i sætningen der gør at mængdeordet kommer til at fungere pronominel.

Hvad angår *beaucoup*, som i kvantifikatorfunktionen har været særligt hyppigt studeret, se fx Vogelee (2003), har det ved siden af brugen i denne pronominaliserede struktur også en anvendelse som hvad man kunne kalde 'kombineret gradsadverbium og pronomen', nemlig typen *Pierre a beaucoup mangé*. Det kan derfor diskuteres hvorvidt *beaucoup* i sig selv er et adverbium eller et pronomen, men i denne syntaktiske struktur fungerer det entydigt som kerne i et nominalsyntaxtagme, dvs. som pronomen.

en, som er kerne i nominalsyntaxmet og kun kan knytte indirekte attributiver til sig (jf. Noailly 1999).

Disse strukturer findes med en række andre typer mængdeudtryk knyttet til attributivet repræsenteret i *en*, fx talord (22), nominalsyntaxmer med kvantifikatorbetydning (23) og nægtelsesord (24).

(22) D'ailleurs, il **en** plierait *quatre* comme vous sur son genou (Madame Bovary)

(23) Emma **en** avait *une quantité* dans son armoire (ibid.)

(24) Tu as du café ? Non, je n'**en** ai *pas*

Det centrale ved denne type pronominalisering er altså at mængdeudtrykket indtager nominalsyntaxmets syntaktiske kerneplads, og at den komponent der denoterer syntaxmets leksikalske indhold knytter sig til denne pronomielle kerne som et underordnet led. Det er ganske vist et nødvendigt underordnet led, eftersom *en* som leksikalsk anafor bringer et kendskab til syntaxmets leksikalske indhold i spil som er påkrævet for at strukturen er grammatisk. Mængdeudtrykkene kan således vanskeligt eller slet ikke stå alene i disse sammenhænge:

(19a) J'ai beaucoup de maladies infectieuses → *J'ai beaucoup

(22a) *D'ailleurs, il plierait quatre comme vous sur son genou

(23a) ?? Emma avait une quantité dans son armoire

(24a) Tu as du café ? *Non, je n'ai pas

Denne analyse af nominalsyntaxmets referentielle struktur er på linie med den generative DP*-analyse, jf. fx Rowlett (2007: 62ff.), hvor en af *determiner phrase*-projektionerne indtager kernefunktionen.

Analysen tillader at se *en* som et pronomen der i alle tilfælde repræsenterer et præpositionssyntaxme forstået på den måde at det – som bemærket ovenfor – markerer en underordning i forhold til syntaxmets syntaktiske kerne⁵. Syntaksen viser således tydeligt i den pronominaliserede struktur hvad der er kerne i nominalsyntaxmet.

5. I relation til DP*-analysen taler Rowlett (2007: 72f.) om præpositionerne *de* og *à* som 'inhærente kasusmarkører' i nominalsyntaxmet, og *en* markerer således, repræsenterende et præpositionssyntaxme med *de*, jf. ovenfor, genitiv kasus.

I nogle strukturer står et andet element end netop mængdeudtrykket dog på pladsen hvor man skulle forvente at finde syntagmets leksikalske kerne, jf. (25), som Rowlett (2007) anfører som et eksempel på at et mængdeudtryk kan knytte et direkte attributiv til sig.

(25) Ce livre contient trois bons articles → Ce livre **en** contient trois
bons

Der er dog formentlig snarere tale om at et andet determinerende element indtager kernepladsen; nominalsyntagmet får altså *bons* som leksikalsk kerne, og *en* repræsenterer et attributiv i dette syntagma. Også i sådanne typer er *en* dog et obligatorisk attributiv, fordi det element der indtager den leksikalske kerneplads er indholdssvagt, og attributivet med den leksikalske anafor *en* er således nødvendigt for den referentielle præcision⁶.

Den generelt underordnende funktion *en* har, kan også ses ved mængdeudtryk der ikke følges af præpositionen *de* til at markere underordningen, som i (26); *en* er altså i sig selv en stærk nok markør af underordning i disse tilfælde, hvilket taler for Rowletts analyse af de attributivtyper det repræsenterer som inhærent kasusmarkerede for genitiv.

(26) J'ai lu des livres → J'**en** ai lu *plusieurs / deux*

Det er dog en betingelse for denne partielle pronominaliseringsstruktur at der er et determinerende element til stede i nominalsyntagmet, dvs. en pronominel kerne som *en* kan knytte an til. I det følgende skal vi se på strukturer hvor der ikke er et sådant kerneelement.

2.2. Integral pronominalisering

Strukturen hvor *en* repræsenterer et helt nominalsyntagma er forudsat af at den størrelse *en* repræsenterer er et nominalsyntagma med delingsartikel, dvs. en ubestemt homogen størrelse (jf. fx Togeby 1982: 351):

6. Et andet eksempel på denne type er den fra trafikskilte velkendte *Un train peut en cacher un autre*, hvor det er et indefinit pronomen *autre* der får kernefunktion og leksikalsk indhold tildelt af den syntaktiske struktur.

(27) Tu veux *du café*? Merci, j'**en** ai

(28) *Des papiers*, on **en** a trouvé dans sa succession

Dette forhold indikerer to ting. For det første er der ikke noget determinerende element *en* kan knytte an til, men hvis vi som jeg foreslog ovenfor konsekvent analyserer *en* som et pronomen der markerer underordning, og som således ikke kan udgøre kernen i noget syntagma der udfylder objekt-funktionen i (27) og (28), er det nærliggende at analysere den integrale nominale pronominalisering som en afmontering af den grammatiske relation som udfyldes af nominalsyntagmet hvori *en* indgår. For det andet inviterer denne kobling mellem integral pronominalisering, altså afmontering af nominalsyntagmets grammatiske relation til verbet, og delingsartiklen til en yderligere undersøgelse af delingsartiklens natur. Dette sidste punkt skal jeg vende tilbage til nedenfor.

'Afmonteringen' af nominalsyntagmets grammatiske relation til verbet kommer som nævnt af at *en* fundamentalt set er en underordningsmarkør, og at der således ikke er noget referentielt element tilbage til at fastholde relationen som syntaktisk kerne. I egenskab af leksikalsk anafor bringer *en* blot lekset (i dette tilfælde *papiers*) ind fra den forudgående kontekst, og knytter herefter an til en tom valensrelation⁷:

(28a) *Des papiers*, on **en**_{aur,i} a trouvé [...] _{kerne} dans sa succession

Det må herefter bero på hvilken måde man ønsker at stille den grammatiske analyse op på, om man her vil tale om den tomme kernerelation som et 'nul-pronomen'; under alle omstændigheder er her tale om en særlig type **absolut anvendelse** af verbet, hvor en valensrelation ikke er helt udeladt (som i fx *Pierre a déjà mangé*), men blot delvist udeladt, forstået på den måde at det referentielle element der skulle opretholde relationen, ikke er til stede i sætningen.

I den danske oversættelse af (27) vises afmonteringen af valensrelationen tydeligt, eftersom dansk har en egentlig absolut anvendelse, dvs. total udeladelse af valensleddet, i sådanne sammenhænge:

7. Indekseringen i (28a) angiver at lekset *papiers* hentes ind i sætningen med pronominet *en*.

(27a) Vil du have kaffe? Tak, jeg har

Et særligt tydeligt tegn på at også franske sprogbrugere opfatter valensrelationen i integrale pronominaliseringer som i hvert fald delvist 'tom', er den tendens der er i fransk talesprog (*français populaire*, jf. Togeby 1982, Wilmet 1997) til at indsætte en 'kernevikar' på den tomme plads i den integralt pronominaliserede struktur. Det drejer sig i sådanne tilfælde om delingsartiklen i pluralis, *des*, som i strukturer med *en* og et andet indirekte attributiv, typisk en relativsætning, opfylder den talendes behov for at have et element til at opretholde leddets syntaktiske vægt:

(29) § Il y **en a** *des* qui doivent se frotter les mains s'ils te lisent (<http://monsie.orange.fr>)

(30) § **En** voilà *des* qui savent rigoler au moins !! (www.flnjfrance.com)

Sætningerne i (29) og (30) er ugrammatiske ifølge reglerne, men bruges alligevel af nogle sprogbrugere i talesprog og – som illustreret i disse eksempler – 'skrevet talesprog' som det findes i internet-fora og chatrum. Denne asymmetri mellem grammatikalitet og sprogbrug er markeret med §-symbolerne ved eksemplerne⁸. Delingsartiklen i sig selv har ikke tilstrækkelig referentiel præcision til at opretholde kernefunktionen, derfor er typerne (29) og (30) ugrammatiske, men sprogbrugernes tendens til at indsætte en markør af kernekonstituenten tyder alligevel på at analysen af den korrekte sætning (fx *Il y en a qui doivent se frotter les mains*) som et nominalsyntaxme hvor der mangler

8. Denne type eksempler forekommer i et lille Google-korpus jeg har indsamlet, især i forbindelse med præsentaive verbaludtryk som *il y a* eller *voilà*, som i sig selv er semantisk svage, og således fordrer et syntaktisk 'holdepunkt' som denne kernevikar. Derudover forekommer de hyppigst i tilknytning til tunge attributiver, særligt relativsætninger, og synes altså at være resultatet af et semantisk svagt verbals forbindelse til et nominalsyntaxme med afmonteret kerne og tungt attributiv; denne kernevikar er altså formentlig at opfatte som sprogbrugerens 'modvægt' til en syntaktisk slagside i retning af attributivet.

Sådanne strukturer med andre, mere specifikke, verbaludtryk er ret sjældne; Wilmet (1997: 270) giver to eksempler (§ *Pierre en a mangé des* og § *Il en faut des comme lui*), og han overvejer endda muligheden for at andre delingsartikel-formede kernevikarer, fx *du*, skulle kunne forekomme. Han giver dog ingen eksempler, og i mit mini-korpus forekommer også kun eksempler med *des* som kernevikar.

en syntaktisk kerne, som således er 'afmonteret', stemmer overens med måden de integrale nominale pronominaliseringer opfattes på af franske sprogbrugere⁹.

3. Opsamling og perspektiver

I dette afsnit vil jeg sammenligne de to overfor gennemgåede nominale pronominaliseringstyper med det formål at påvise hvad de har til fælles, og derudover undersøge den indbyrdes afgrænsning typerne imellem.

De to typer af nominal pronominalisering har en fælles konsekvens i forhold til nominalsyntagmets **fokalisering**. I begge tilfælde, både når der bliver et determinerende element tilbage som kerne i nominalsyntagmet, og når nominalsyntagmet reelt afmonteres fra den syntaktiske struktur, flyttes elementet der repræsenterer det leksikalske indhold, væk fra sætningens potentielle fokus (*neutrale fokusdomæne*, jf. Korzen & Nølke (red.) 1999). Eftersom *en* er et klitisk pronomen, kan det ikke stå i det neutrale fokusdomæne (NF), og fokalisering af det leksikalske indhold *en* repræsenterer, er således ikke muligt. Ved den partielle nominale pronominalisering i (31) indtager nominalsyntagmets pronomielle kerne, som i ikke-pronominaliserede syntagmer normalt står som determinativ hvor tendensen til fokalisering ($\pm fok$) er mindre, den eneste plads i det neutrale fokusdomæne, og i den integrale pronominalisering i (32) flyttes det leksikalske indhold blot i baggrunden ved repræsentationen i *en* uden for det tomme fokusdomæne:

(31) Marie a $[-_{fok} \text{trois enfants } +_{fok}]_{NF} \rightarrow$ Marie **en** a $[\text{trois}]_{NF}$

(32) Marie a $[-_{fok} \text{des enfants } +_{fok}]_{NF} \rightarrow$ Marie **en** a $[\dots]_{NF}$

Grundlæggende har de to typer nominal pronominalisering altså samme effekt i forhold til nominalsyntagmets leksikalske indhold i og med repræsentationen i det klitiske *en*. Forskellen mellem de to er udeluk-

9. Sådanne systematiske 'fejl' hos sprogbrugere kan således være med til at afsløre nogle mangler i den struktur der ifølge sprogsystemet er den korrekte – på samme måde som danske sprogbrugeres dobbelt-konjunktioner (§ *Det er Peter som der kommer*) afslører relativpronominets dobbelte ledfunktion.

kende afmonteringen af syntagmets syntaktiske kerne, som finder sted ved den integrale pronominalisering.

Fokaliseringen er således pronominaliseringens vigtigste konsekvens for nominalsyntagmet. Syntagmets reference forbliver den samme; det referenceskabende element står blot på en mere prominent plads end det er tilfældet i et nominalsyntagme med det leksikalske indhold repræsenteret i et substantivsyntagmes kerne.

Attributiver der knytter sig til en afmonteret kerne i integralt pronominaliserede strukturer, er nødvendigvis indirekte attributiver indledt med præpositionen *de*, når det ikke drejer sig om relativsætninger¹⁰, og disse attributiver er altid i pluralis:

(33) Il y **en** a de simples, il y **en** a de savantes (www.fatrazie.com)

Det at sådanne attributiver altid er i pluralis, viser et interessant mønster, nemlig at de præpositionelle størrelser i tilknytning til den tømte kerne har samme form som et foranstillet adjektiv i pluralis sammen med det der i den traditionelle grammatik (se fx Pedersen et al. 1980) er kendt som en 'reduceret delingsartikel':

(34) J'ai de toutes petites chaussures → J'**en** ai de toutes petites

Ligheden mellem disse elementer tyder på, at vi i (34) faktisk har at gøre med en partiel pronominalisering hvor forbindelsen '*de*+adjektivsyntagme' danner et referentielt element der kan udfylde den syntaktiske kernefunktion i nominalsyntagmet. Præpositionen *de* kan således, for-

10. Relativsætninger kan formentlig ofte ses som attributiver der knytter sig til nominalsyntagmet som helhed, og ikke er en del af substantivsyntagmet, i kraft af deres anvendelses tætte forbindelse til determinativsyntaksen, jf. Korzen & Herslund (red.) (2004). Hvad relativsætningens antecedent er i sætninger som *Il y en a qui doivent se frotter les mains*, hvor der ikke er noget determinerende element til at indtage kernefunktionen, vil jeg ikke behandle her; muligvis kan relativsætningen i sådanne konstruktioner siges selv at indtage en determinerende funktion (jf. nedenfor), eller relativsætningerne kan have mulighed for i deres egenskab af 'ydre' attributiver, der lægger sig til nominalsyntagmet som helhed, at knytte an til et syntagme bygget op omkring en tom kerne. Af pladshensyn kan jeg dog ikke diskutere dette problem yderligere her.

uden sammen med den bestemte artikel at danne delingsartiklen, både stå efter mængdeudtryk, hvorved det danner en art grammatikaliseret artikel, og stå foran adjektiver og danne elementer der fungerer på samme måde som de øvrige grammatikaliserede artikler – altså som determinativ.

Dette hænger, som vist i (35), sammen med at præpositionen følges af en artikelkomponent (hvorved delingsartiklen dannes) når et foranstillet adjektiv skal forstås som en helhed med den substantiviske kerne (35a), medens den danner et andet determinativ, nemlig en delvist grammatikaliseret enhed med det foranstillede adjektiv, når adjektivet indgår i determinationen (35b).

- (35) a. J'ai eu des [bonnes notes] (Nogle forekomster af typen 'gode karakterer')
- b. J'ai eu [de bonnes] notes (Gode forekomster af typen 'karakterer')

Adjektivets sammenhæng med *de* er således syntaksens signal om at adjektivet også er en del af nominalsyntagmets determinativ, og dette hænger altså sammen med den analyse jeg vil foreslå af pronominaliserede strukturer af typen illustreret i (33). Der er altså kun tale om en integral pronominalisering i tilfælde hvor intet element er til stede til at overtage den referenceetablerende funktion¹¹.

Foruden spørgsmålet om pronominaliseringstype og -struktur kan denne analyse således også bruges til at foreslå en løsning på et velkendt grammatisk problem uden for selve spørgsmålet om pronominalisering.

Den funktionelle lighed mellem delingsartiklen og de to viste former for grammatikaliseret artikel med *de* bekræfter, at delingsartiklen også selv er en 'amalgam-artikel' som sproghistorisk set er grammatikaliseret ud fra den partitive genitiv, og i relation til delingsartiklens generelle karakter og opståen virker det altså mest hensigtsmæssigt at tale om

11. Præpositionssyntagmer indledt med andre præpositioner end *de* kan også undertiden udfylde den determinerende funktion, fx i *J'en ai en cuir; des chaussures* (cit. Lagae 2001). Langt de fleste eksempler jeg har fundet, er dog med *de*.

‘om-determinering’ af nominalsyntagmer hvor foranstillede adjektiver eller mængdeudtryk knytter sig sammen med *de*, og ikke ‘reduktion’ af det samme determinativ – med andre ord forekommer det mest systematisk altid at analysere *de* som en præposition og ikke som en ‘reduceret delingsartikel’ når det står i disse sammenhænge.

Den nominale *en*-pronominalisering viser dette forhold, idet den pronominaliserede struktur har den egenskab at isolere netop determinativet på den syntaktiske kerneplads, og som vist i (34) svarer det element der står som syntaktisk kerne til højre for pilen, til den prænominale streng til venstre for pilen.

Grammatikaliseringen af de determinerende elementer med mængdeord og adjektiver er ikke en så tæt forbindelse som tilfældet er med *de* og artikelkomponenten i delingsartiklen. Dette skyldes flere faktorer, hvoriblandt at adjektiverne og mængdeordene har større referentiell præcision, der holder dem mere adskilt fra præpositionen, hvilket igen hænger sammen med de forskellige konstituenters mulighed for at stå isoleret som kerne i en pronominaliseret struktur. Delingsartiklen kan, på grund af sin manglende referentielle præcision, ikke stå på kernepladsen i skrevet standardfransk, medens de betydningsbærende dele af de øvrige typer grammatikaliserede artikler kan optræde som syntaktisk kerne. For de fleste af disse determinerende elementer der indeholder *de*, gælder det til gengæld at de i lighed med delingsartiklen styrer homogenitet i forhold til determinationens konsistens, og ligesom delingsartiklen i praksis fungerer som en homogen ubestemt artikel (jf. Herslund 2007), gør forbindelserne *de*+adjektiv altså det samme.

Delingsartiklen har således ikke, som det ellers bemærkes i en del af de fremstillinger der bruger den betegnelse (fx Pedersen et al. 1980:111), mistet sin præpositionelle karakter helt i moderne fransk; i de sammenhænge hvor sådanne fremstillinger taler om ‘reduktion’ af delingsartiklen, sker der snarere det at delingsartiklens artikelkomponent bortfalder, og præpositionen bliver stående tilbage og danner en grammatikaliseret artikel med et andet element. Den ‘reducerede delingsartikel’ er således blot præpositionen *de* (jf. også Skårup 1994).

4. Afsluttende bemærkninger

Pronominalisering med *en* skaber – både i tilfælde hvor det repræsenterer et attributiv, og når det repræsenterer substantivsyntagmets leksikalske kerne – en diskontinuert struktur i nominalsyntaxet. Det element der herefter står tilbage på den syntaktiske kernes plads, kan identificeres som det referenceskabende element i nominalsyntaxet, og ud fra observationer man kan gøre i denne forbindelse, har jeg foreslået en analyse af det syntagma der fremkommer ved selve pronominaliseringen, idet jeg altså foreslår at analysere mængdeudtrykket som syntaktisk kerne når et sådant findes i strukturen (partiell nominal pronominalisering), og at tale om en særlig type afmontering af valensrelationen i tilfælde hvor intet element er til stede til at indtage den syntaktiske kernefunktion (integral nominal pronominalisering). I de partielle pronominaliseringer er det determinativet (eller i hvert fald en del af det¹²) der indtager den syntaktiske kernefunktion i nominalsyntaxet efter pronominaliseringen, hvilket viser at determinativet er nominalsyntaxets privilegerede syntaktiske element (jf. Van Valin 2005); det er ikke muligt på samme måde at flytte syntagmets referentielle instrukser i baggrunden som det er tilfældet med det leksikalske indhold ved nominal *en*-pronominalisering.

Den nominale pronominalisering ændrer således et nominalsyntaxes struktur på den måde at den leksikalske kerne i det substantivsyntagma der er en del af nominalsyntaxet, fratages status som kerne, der kan knytte attributiver til sig osv., og flyttes til en proklitisk plads, således at nominalsyntaxet ikke længere indeholder et substantivsyntagma, men blot en pronominel syntaktisk kerne og underordnede led. Begge typer nominal pronominalisering har det til fælles at ændre syntagmets fokus, og det det underordnede led *en* udtrykker, er obligatorisk ved begge typer, eftersom *en* fungerer som leksikalsk anafor der bidrager med indhold til syntagmets semantik.

12. I nogle sammenhænge er *en* som vist ovenfor stærkt nok til i sig selv at markere underordning (fx ved *plusieurs*), uden at præpositionen *de* har været til stede, medens de fleste mængdeord (fx *beaucoup*, *pas*, *plein*, osv.) konstrueres med *de* til at markere underordning, men uden *de* i den partielt pronominaliserede struktur. Ved adjeküverne som del af determinerende forbindelser bliver *de* stående i den pronominaliserede struktur. Hvordan præpositionen *de* opfører sig i disse sammenhænge, og hvordan det forholder sig med underordningsmekanismen i relation hertil, må være genstand for videre studier af emnet.

Problemstillinger vedrørende sådanne pronominaliseringer åbner som vist flere steder døren for flere interessante undersøgelser, bl.a. forskellige anvendelsers hyppighed, de omtalte 'dobbelte anvendelser' af pronominerne, samt klassifikation, afgrænsning og beskrivelse af de grammatikaliserede artikler med præpositionen *de*. Derudover åbner den nominale analyse af mængdeord som *beaucoup* også for en anderledes analyse af udtryk som fx *Beaucoup de mes amis sont venus*, idet også konstituenten der her er understreget bedst analyseres som et nominalsyntagme med mængdeordet *beaucoup* som pronominel kerne og et attributivt præpositionssyntagme indledt med *de*.

Målet har således været at præsentere et forslag til en analyse af de pronominaliserede strukturer med *en* som – i modsætning til traditionens ikke specielt gennemførte analyser – hænger systematisk sammen, og i forbindelse med hvilken jeg her har været inde på nogle interessante problemstillinger omkring determinativsyntaks, særligt vedrørende delingsartikelreduktion, samt nominalitet generelt og nominalsyntagmets referentielle karakter og opbygning.

Henvisninger

- Herslund, M. (red.) (1996). *Det franske sprog*. Bind III (Valens og transitivitet). Foreløbig udgave.
- Herslund, M. (red.) (1999). *Det franske sprog*. Bind VI (Nominalsyntagmet). Foreløbig udgave.
- Herslund, M. (2007). Den ubestemte artikels "indre logik", i M. Birke-lund et al. (red.) *Ny Forskning i Grammatik* 14, Odense: Syddansk Universitet, 89-104.
- Kongsdal Jensen, O. et al. (1999). Rettelser, tilføjelser og kommentarer, i *Suppleringshæfte til Fransk Grammatik* ved grammatiklærerne i fransk på Romansk Institut, Københavns Universitet.
- Korzen, H. & H. Nølke (red.) (1999). *Det franske sprog*. Bind IX (Topologi). Foreløbig udgave.
- Korzen, H. & M. Herslund (red.) (2004). *Det franske sprog*. Bind VIII, 2 (Den komplekse prædikation 2). Foreløbig udgave.
- Kupferman, L. (1996). Les génitifs: gouvernement d'antécédent et gouvernement thématique, *Langue française* 109 (1), 104-125

- Lagae, V. (1994). *En dans son interprétation partitive: problèmes de délimitation syntaxique*, *Revue Romane* 29, 3-16.
- Lagae, V. (2001). *J'en ai lu deux, de livres: Les structures à détachement de forme de N*, i D. Amiot, W. De Mulder & N. Flaux (red.) *Le syntagme nominal: syntaxe et sémantique*. Artois Presses Université, 215-233.
- Noailly, M. (1999). *L'adjectif en français*. Paris: Ophrys.
- Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner (1980). *Fransk grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Pinchon, J. (1972). *Les pronoms adverbiaux en et y*. Genève: Droz.
- Riegel, M., J.-C. Pellat & R. Rioul (1994). *Grammaire méthodique du français*. Paris: P.U.F.
- Rowlett, P. (2007). *The Syntax of French*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skårup, P. (1994). La place de DE en français contemporain: devant ou dans le syntagme nominal? *Revue Romane* 29, 185-211.
- Togeb, K. (1982). *Grammaire française*. Bind I (Le nom). København: Akademisk Forlag.
- Van Valin, R. (2005). *Exploring the Syntax-Semantics Interface*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vogeleer, S. (2003). Les quatre lectures du quantificateur *beaucoup de*, *Langages* 37 (151), 43-65.
- Wilmet, M. (1997). *Grammaire critique du français*. Bruxelles: Duculot.